

— Câte persoane încap în automotor? l-am întrebat.

— 12, a răspuns.

— Câte locuri au fost rezervate?

Și-a ascuns lista și mi-a întors spatele, zicând:

— Îmi pare foarte rău.

— Nu vrei deloc să mă ajuți.

— Aștept un alt grup.

— Dacă apare, să-mi spui și mie, am zis. Între timp, îmi pun geanta înăuntru.

— Ar putea să v-o fure, a zis, jovial.

— Nimic nu mi-ar face mai mare plăcere.

— Doriți micul dejun, *sahib*? m-a întrebat un omuleț cu o mătură-perie.

Am spus că da și în cinci minute mâncarea era așezată pe o tejghea de bilete nefolosită, în mijlocul peronului: ceai, pâine prăjită, gem, un cub de unt și o omletă. Lumina soarelui de dimineată trecea prin acoperișul peronului și mă încălzea în timp ce îmi luam micul dejun. Era o gară atipică pentru India: nu era aglomerată, nu dormeau oameni pe jos, nici o tabără de locuitori abuzivi goi, nici o vacă. La ora aceea matinală era inundată de mirosul de iarbă jilavă și de flori sălbatice. Am uns cu unt o felie groasă de pâine și am mâncat-o, dar nu am putut să termin tot micul dejun. Am lăsat două felii de pâine, gemul și jumătate de omletă nemâncate și m-am dus la automotor. Când am privit înapoi, am văzut doi copii zdrențăroși care se întindeau spre tejghea și se îndopau cu rămășițele micului dejun.

La 7.15, mecanicul automotorului a vârât în motor o manivelă cu mânerul lung și i-a dat un impuls. Motorul s-a zgâlțâit, a tușit și, încă trepidând și fumegând, a început să toarcă. În câteva minute urcam panta, privind în jos la acoperișul gării Kalka, unde doi bărbați roteau cu vinciul în triaj o imensă locomotivă cu aburi. Automotorul avea o viteză constantă de 16 kilometri pe oră, mergând în zigzag pe panta abruptă a dealului, schimbând direcția la fiecare gară de rebrusment, printre grădinile terasate și pâlcurile albe de fluturi. Trecuserăm deja prin câteva tuneluri înainte să bag de seamă că erau numerotate; la intrarea în următorul era pictată cifra 4, foarte mare. Bărbatul care stătea lângă mine și îmi spusese că e funcționar public în Simla a zis că erau 103 tuneluri cu totul. După aceea am încercat să nu mai bag în seamă numerele. În afara

vagonului se deschidea un hău imens, de câteva zeci de metri, pentru că linia ferată inaugurată în 1904 era tăiată direct în coasta muntelui, iar mai sus linia este suspendată pe piloni fixați pe panta muntelui, asemenea unei piste de bob care înconjoară pantele muntoase.

După 30 de minute, toată lumea din vagon adormise, cu excepția mea și a funcționarului public. În micile gări de pe traseu, poștașul din spatele nostru se trezea din moțăială ca să arunce pe geam sacul cu corespondență, așteptat pe peron de un hamal. Am încercat să fac fotografii, dar peisajul îmi scăpa: o imagine se transforma imediat în alta, dura doar câteva secunde, o deplasare amețitoare a muntelui și a aerului, a ceții și a tuturor nuanțelor de verde ale dimineții. Zimții ce atingeau grătarul de sub vagon ticăiau ca un vechi ceasornic și mă făceau să fiu somnolent. Mi-am scos perna gonflabilă, am umflat-o, mi-am pus-o sub cap și am dormit liniștit în bătaia soarelui, până când am fost trezit de ghiontul frânelor automotorului și de trântitul ușilor.

— Zece minute, a zis mecanicul.

Ne aflam la baza unei construcții din lemn, un fel de căsuță pentru păpuși, cu jardinierele de la ferestre debordând de flori roșii și mușchi care îi împodobeau streșinile late. Era gara Bangu. Avea o verandă mare și complicată, unde stătea un chelner cu meniul sub braț. Pasagerii din automotor se precipitau în sus pe scări. Micul dejun luat în Kalka fusese prea timpuriu; am simțit miros de ouă și de cafea și i-am auzit pe bengalezi ciondănindu-se cu chelnerii în engleză.

Am coborât pe poteca de pietriș ca să admir straturile de flori foarte îngrijite și zonele cu gazon bine tuns de pe margine; mai jos de gară șopotea un pârau iute, iar acolo și pe lângă straturile de flori erau plăcuțe pe care scria „Nu rupeți florile”. Un chelner a venit în grabă după mine până la pârau, strigând:

— Avem sucuri! Doriți un suc proaspăt de mango? Puțin terci de ovăz? Cafea, ceai?

Am reluat călătoria și timpul a trecut repede, în timp ce eu am moțăit din nou, trezindu-mă înconjurat de munți mai înalți, cu mai puțini copaci, pante mai stâncoase și cabane montane mai dărăpănate. Ceața dispăruse, pantele dealurilor erau strălucitoare, dar aerul era rece și o adiere proaspătă intra pe ferestrele deschise ale vagonului. La fiecare tunel, mecanicul aprindea lămpile cu lumină

portocalie și zgomotul clămpănit al roților devenea mai puternic și avea ecou. După ce am trecut de Solon, singurii oameni care mai rămăseseră în vagon erau o familie de pelerini bengalezi (cu toții adormiți buștean, sforăind cu fețele în sus), funcționarul public, poștașul și cu mine. Următoarea oprire era la fabrica de bere din Solon, unde aerul era impregnat de miros de drojdie și hamei, iar după aceea am traversat păduri de pin și crânguri de cedru. La un moment dat, un babuin mare cât un copil de șase ani s-a dat agale la o parte de pe șine, ca să ne lase să trecem. Am remarcat cât de mare era. Funcționarul public a zis:

— A fost odată un *saddhu* – un bărbat sfânt – care trăia nu departe de Simla. Putea să vorbească cu maimuțele. Un englez avea o grădină și maimuțele îi făceau tot timpul necazuri. Maimuțele pot provoca multe pagube. Englezul i-a povestit acestui *saddhu* despre problema lui. „O să văd ce pot să fac”, a zis *saddhu*. Apoi *saddhu* a mers în pădure și a adunat toate maimuțele. Le-a zis: „Am auzit că îl necăjiți pe englez. Asta e rău. Trebuie să încetați; lăsați-i în pace grădina. Dacă mai aud că faceți pagube, o să vă pedepsesc cu mare asprime”. Și de atunci maimuțele nu au mai intrat niciodată în grădina englezului.

— Chiar crezi povestea asta?

— Desigur. Dar bărbatul acela, *saddhu*, e mort acum. Nu știu ce s-a întâmplat cu englezul. Poate că a plecat, ca toți ceilalți.

Puțin mai târziu, m-a întrebat:

— Ce credeți despre India?

— Grea întrebare, am răspuns.

Voiam să-i povestesc despre copiii pe care îi văzusem în dimineața aceea dând iama în resturile de la micul meu dejun și să-l întreb dacă era vreo urmă de adevăr în comentariul lui Mark Twain despre indieni: „Sunt un popor ciudat. Pentru ei, orice ființă este sacră, cu excepția ființei umane”. În schimb, am adăugat doar:

— Nu sunt aici de prea multă vreme.

— O să vă spun ce cred eu, a zis. Dacă toți cei care vorbesc despre cinste, corectitudine, socialism și așa mai departe... dacă ar începe să le practice chiar ei, India ar duce-o bine. Altfel, o să fie revoluție.

Era un bărbat în jur de 50 de ani, foarte serios, cu trăsăturile bine definite ale unui brahman. Nu bea și nu fuma și, înainte de a

intra în serviciul public, fusese profesor de sanscrită la o universitate indiană. Se trezea în fiecare dimineață la ora cinci, bea un pahar cu lapte și mânca un măr și câteva migdale; se spăla și își spunea rugăciunea, apoi făcea o plimbare lungă. După aceea se ducea la birou. Ca să fie un exemplu pentru subalterni, întotdeauna mergea la serviciu pe jos, biroul lui era mobilat minimal și nu avea pretenția ca secundantul să poarte uniforma kaki. Recunoștea că exemplul lui nu era convingător. Subalternii aveau permise pentru parcare, mobilier somptuos și secundanți în uniformă.

— Îți întreb de ce cheltuiesc toți acei bani de pomană. Îmi spun că e foarte important să faci o primă impresie bună. Le zic canaliiilor: „Cum rămâne cu *a doua* impresie?”.

„Canalii” era un cuvânt pe care îl repeta des. Lordul Clive¹ era o canalie, la fel și majoritatea celorlalți viceregi. Canaliile cer mită; canaliile încearcă să tragă pe sfoară Departamentul de Contabilitate; canaliile trăiesc în lux și vorbesc despre socialism. La acest funcționar public era o chestiune de onoare faptul că nu dăduse și nu primise în viața lui bacșiș:

— Nici măcar o paisă.

Unii dintre funcționarii lui o făcuseră și, în 18 ani de administrație, concediasse personal 32 de oameni. Credea că ar putea fi un record. L-am întrebat cu ce greșiseră.

— Incompetență gravă, a zis, ciupeau bani, se destrăbălau. Dar nu am concediat niciodată pe cineva fără să discut mai înainte serios cu părinții lui. Era o canalie la Departamentul de Audit care ciupea mereu fetele de fund. Indience de familie bună! L-am avertizat, dar nu s-a potolit. Așa că i-am zis că vreau să-i cunosc părinții. Canalia a zis că părinții locuiesc la 80 de kilometri depărtare. I-am dat bani pentru călătoria cu autobuzul. Erau săraci și chiar îngrijorați din cauza canaliei. Le-am spus: „Vreau să înțelegeți că fiul vostru are necazuri mari. Le supără pe colegele din acest departament. Vă rog să discutați cu el și să-l faceți să înțeleagă că, dacă nu încetează, nu voi avea încotro și îl voi concedia”. Părinții au plecat, canalia s-a întors la lucru și, zece zile mai târziu, a făcut-o iar. L-am suspendat pe loc și pe urmă l-am trecut pe lista neagră.

1. Robert Clive (1725-1774), general-maior, întâiul baron Clive de Plassey, pair al Irlandei și guvernator al Bengalului.

Mă întrebam dacă vreunul dintre acești oameni nu a încercat să se răzbune pe el.

— Ba da, a fost unul. S-a îmbătat într-o seară și a venit acasă la mine, cu un cuțit. „Ieși afară și te omor!” Chestii de genul ăsta. Soția mea era foarte necăjită. Eu însă eram furios. Nu mă puteam controla. M-am repezit afară și i-am tras canaliei un șut zdravăn. A aruncat cuțitul și a început să plângă. „Nu chema poliția”, zicea. „Am nevastă și copii.” Era un mare laș, vă dați seama. I-am dat drumul și toată lumea m-a criticat – ziceau că ar fi trebuit să fac plângere la poliție. Dar le-am spus că n-o să mai deranjeze niciodată pe cineva. A mai fost și o altă dată. Lucram pentru Heavy Electricals, făceam un audit pentru niște escroci, în Bengal. Construcție defectuoasă, înregistrări duble și estimări de cinci ori mai mari decât ar fi trebuit să fie. Mai era și o chestiune imorală. Un tip – fiul antreprenorului, foarte bogat – ținea patru târfe. Le dădea whisky și le pune să se dezbrace și să alerge goale într-un grup de femei și de copii care făceau *puja*. Rușinos. Așadar, nu m-au plăcut deloc și, în ziua când am plecat, pe drumul spre gară mă așteptau patru *dacoit*¹ cu cuțite. Dar mă așteptam la asta, așa că am luat-o pe alt drum și canaliile nu m-au prins. O lună mai târziu, *dacoit*-ii au asasinat doi revizori contabili.

Automotorul avansa legănat de-a curmezișul unei pante stâncoase, iar pe versantul opus, dincolo de o vale adâncă, se afla Simla. Cea mai mare parte a orașului este așezată pe coama dealului ca o șa făcută din acoperișuri ruginite, însă pe măsură ce ne apropiam, marginile lui păreau să alunece înspre vale. Simla este inconfundabilă, pentru că, așa cum o arată *Murray's Handbook*², „linia orizontului este dominată în mod nepotrivit de o biserică în stil gotic, un castel seniorial și un conac victorian”. Deasupra acestor grămezi de cărămidă tronează vârful scutit al masivului Jakhu (2.400 de metri); dedesubt sunt fațadele caselor aninate pe versant. Zona sudică a orașului Simla este atât de abruptă, încât drumurile sunt aici înlocuite cu rânduri de scări din ciment. Din automotor părea un loc

1. *Dacoit* – variantă anglicizată a cuvântului *dakait* sau *dakat* – în hindi, „bandit înarmat”.
2. *Murray's Handbook for Travellers* – serie de ghiduri de călătorie, publicate la Londra de John Murray începând cu 1836, pentru destinații turistice din Europa, Asia și Africa de Nord.

atrăgător, un oraș de o splendoare ruginită, cu munți înzăpeziți în fundal.

— Biroul meu se află în castelul acela, a zis funcționarul public.

— Castelul Gorton, am spus eu, citind din ghidul meu. Lucrați pentru contabilul-șef¹ al regiunii Punjab?

— De fapt, eu *sunt* contabilul-șef, a spus el.

Dar pur și simplu dădea o informație, nu se lăuda. În gara Simla, hamalul și-a legat valiza mea pe spinare (era din Kashmir, venit pentru sezonul turistic). Funcționarul public s-a prezentat, Vishnu Bhardwaj, și m-a invitat la un ceai în după-amiaza aceea.

Zona de promenadă era plină de indieni în vacanță, care își făceau plimbarea de dimineață: copii îmbrăcați gros, femei cu cardigane pe deasupra sariurilor și bărbați în costume de tweed, ținând strâns într-o mână ghidul verde al orașului Simla, iar în cealaltă, un baston. Plimbările se fac la ore stricte, între nouă și douăsprezece dimineața și de la patru la opt seara, determinate de orele de masă și de programul magazinelor. Aceste ore au fost stabilite cu o sută de ani în urmă, când Simla era capitala estivală a Imperiului Indian, și de atunci nu au fost schimbate. Arhitectura e și ea neschimbată – totul este în stil victorian magnific, cu accentele vulgar grandioase pe care le-a îngăduit mâna de lucru locală, cu jgheaburi și porticuri extravagante, susținute de stâlpi și structuri de oțel care să le împiedice alunecarea spre poala dealului. Gaiety Theatre (1887) este și azi tot Gaiety Theatre (deși în perioada când am fost eu acolo teatrul era gazda unei „expoziții spirituale” pe care nu am avut privilegiul să o văd); la Castelul Gorton continuă micile șicanări, așa cum continuă și rugăciunile la Christ Church (1857), catedrala anglicană; reședința viceregelui (Rastrapati Nivas), un conac seniorial, este azi sediul Institutului Indian de Studii Avansate, dar oamenii de știință care îl vizitează se strecurau pe acolo cu reținerea unor îngrijitori care vor să păstreze maiestatea sepulcrală a locului. Printre aceste mari clădiri din Simla stau răsfirate bungalourile – Holly Lodge, Romney Castle, The Bricks, Forest View, Sevenoaks, Fernside –, dar locuitorii lor sunt acum indieni sau, mai degrabă, spița aceea de moștenitori indieni care insistă pe ghidul de călătorie, baston, lavalieră, ceaiul de la ora patru și o plimbare de seară spre Punctul Scandalului. Un imperiu cu tenul măsliniu,

1. *Accountant General* – în India, titlu dat șefului unei echipei de audit.